

Filoktetes

DE ROOVERS

Ziekte: de realiteit achter de mythe

Johan Thielemans

Gezien op 25 mei 2024
Houtdok Gent, in het kader van het All Greeks Festival van NT Gent

De Roovers waren op het ‘All Greeks’ festival van NTGent te gast met hun bewerking van ‘Filoktetes’ van Sophocles. Zijn drama uit de Oudheid wordt een kapstok om het publiek te confronteren met de impact van een zware ziekte op het leven van mensen. Zorgverleners en zieken getuigen hier. Dat levert een rijke ervaring op, die het esthetische en culturele ver overschrijdt.

06 JUNI 2024

‘Filoktetes’ van Sophocles is het verhaal van een Griekse veldheer die na een beet door een slang een stinkende voetwond krijgt. Moe van zijn gekreun en de stank laten de Grieken hem achter op het eiland Lemnos. Tot een ziener voorspelt dat de Grieken de Trojaanse oorlog enkel kunnen winnen als ze beschikken over de wonderlijke boog die Filoktetes kreeg van Herakles. Odysseus wordt erop uitgestuurd om de man te overtuigen om mee te gaan naar Troje. Om hem te overtuigen neemt hij diens neef Neoptolemos mee. Die krijgt medelijden met de zieke, maar uiteindelijk leidt de tussenkomst van Herakles ertoe dat de man terug deelneemt aan de strijd.

‘De Roovers’ bewerkten dit verhaal in het kader van het ‘All Greeks’ festival van NTGent grondig. Ze vertellen de hoofdlijnen maar zochten daarbij vooral naar aanknopingspunten met hedendaagse situaties, met name door het thema van Filoktetes’ afschuwwekkende ziekte. Hoe goed Sophocles de helse pijn van Filoktetes ook beschreef, de confrontatie met echt lijden zorgt pas voor een beklijvende voorstelling. In een workshop met studenten en docenten van de UGent en met zorgverleners en voormalige patiënten van het UZ Gent bracht het collectief getuigenissen samen die de antieke stof verrijken met concrete ervaringen.

De voorstelling speelt zich in open lucht af, aan het strand van het Gentse Houtdok. Een twintigtal spelers vervullen een dubbele rol. Ze vertolken ten eerste de personages, met hun tekstbrochure in de hand. Daaruit blijkt al dat de brontekst, in een vertaling van Emiel De Waele, niet het belangrijkste element

van de avond is. De spelers getuigen daarnaast immers ook over hun eigen ervaringen. Drie spelers van de Roovers, Sofie Sente, Sara De Bosschere en Luc Nuyens leiden dat in goede banen door als goede engelen te waken over hen.

Enkele deelnemers studeren Grieks, en brengen maar al te graag korte fragmenten in de originele taal ten gehore. Andere deelnemers onderbreken hen geregeld om voor zichzelf te spreken. Hun getuigenissen haken op de tekst in. Een goed voorbeeld is de dialoog tussen de listige Odysseus en Neoptolemos. Odysseus verzoekt de jonge man om Filoktetes om de tuin te leiden. 'En vind ge dat niet schandelijk zo te liegen' staat er bij Sophocles. Een verpleegster vraagt daarop of het altijd aan te raden is om de hele waarheid te vertellen? Mensen van UZ Gent getuigen dan hoe moeilijk het is om patiënten volledig in te lichten. Soms sticht dat veel onheil. Het blijkt vaal tactisch beter om het slechte nieuws stap voor stap te onthullen. Zo wordt een drama gekoppeld aan ervaringen uit het echte leven. Het merkwaardige gevolg is dat de bezwaren van het personage Neoptolemos heel tastbaar worden. Het is als een kortsluiting tussen een literaire tekst en de geleefde werkelijkheid.

Ook op andere momenten glijden getuigenissen binnen in de tekst. We vernemen welke dilemma's ontstaan bij de verzorging. Een patiënt speelt in op het ogenblik dat Filoktetes wordt achtergelaten op Lemnos. Hij vergelijk die met de eenzaamheid van de zieke die na het slechte nieuws alleen achterblijft in zijn kamer. Als Filoktetes jammert: 'Diep uit mijn wonde komt weer donker bloed in droppels opgeweld', dan vertelt een vrouw over haar lijdensweg bij herhaalde transplantaties. Andere deelnemers spreken over hun levensbedreigende ziektes - net zo erg als de stinkende wonden van de Griekse held -. In alle eerlijkheid spreken ze over hun existentiële angsten. Ze spreken daarover bijna zakelijk, zonder onnodige pathetiek. Als een ex-patiënte tijdens haar verhaal toch in tranen uitbreekt, is dat een indrukwekkend sterk emotioneel moment, omdat hier niet gespeeld wordt. De spontane troost van de medespelers geeft den blijk van een grote menselijke bekommernis, een solidariteit in de ellende.

Soms krijgt een passage bij Sophocles een nog bredere betekenis, of wordt een nog diepere emotionele laag aangeboord met citaten van Suzanne Grootenhuis of Salman Rushdie.Deze aanpak plaatst deze 'Filoktetes' midden in het leven. Het is ontroerend en indrukwekkend. Milo Rau, de geestelijke vader van dit 'All Greeks' festival is vaak een pleitbezorger van theater met amateurs. Die eigenzinnige stelling neem ik doorgaans met een grote korrel zout maar bij deze 'Filoktetes' zie je dat zijn theorie kansen biedt. Deze voorstelling slaagt doordat de spelers van de Roovers zich hier heel dienstbaar opstellen maar zo toch een belangrijk onderdeel zijn van het gebeuren.